

חינוך לחיים

פרשת יתרו

'ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלוקים אנשי אמת וכו' רש"י במקום מסביר 'אנשי חיל – עשירים שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים'. ואת זה צריך להבין מדוע 'עשירים' זה התנאי הראשון לקבלת המנהיגות על עם ישראל הרי לכאורה שאר המידות חשובות הרבה יותר מעשירות כי עושר לא מראה כלל על מידותיו של האדם אם הם טובות? ועוד אם העניין כדברי רש"י שאינם צריכים להחניף ולהכיר פנים הרי זה כלול ב'שונאי בצע' שהם שונאים בצע שלמונים? וביותר שאם נסתכל נראה ששאר המפרשים מסבירים אחרת, האבן העזרא מסביר 'אנשי חיל שיש להם כח לסבול טורח' והרמב"ן פירש 'יקרא איש חיל במשפטים החכם הזריז והישר' אז מדוע רש"י מבכר דווקא הפירוש של המדרש ולא כמוהם? ובמיוחד שרש"י עצמו בפרשת ויגש על הפסוק 'ואם ידעת ויש בם אנשי חיל' מפרש 'בקיאיין באומנותן לרעות צאן' ולא קישר לעשירות?

מסביר האדמו"ר מטולנא שיש לחלק בין דברים שהם בבחינת 'המהות' עצמה לבין דברים שהם 'מעלה' למשל בשליח ציבור שיש בעל קול יפה ולא מגמגם זה עניין של מהות, שיהא ריקן מעבירות ועניו ומרוצה לעם זה כבר מעלה טובה. כי אם הוא מגמגם מה יעזור שהוא עניו ומרוצה אם לא מסוגל לקרות את התיבות כראוי? ועפ"ז נאמר ש'אנשי חיל' זה במהות ושאר הדברים 'יראי אלוקים' 'אנשי אמת' זה המעלות. ונסביר אנשי חיל הכוונה לאנשים עשירים במהותם בכל דבר ועניין ולא דווקא בממון, כדברי חז"ל 'אין עשיר אלא בדעת' שהכוונה לאנשים ש'במהותם' הינם עשירים ולא השפיעה עליהם שעבוד מצרים כי אצלהם זה במהות ולכן אף פעם לא יחניפו ולא יכירו פנים לאחרים. ואחרי זה צריך לראות שיהא בהם גם שאר המעלות של מידות תרומיות כ'אנשי אמת' ו'יראי אלוקים' שהם דברים חשובים אחרי 'המהות' של העשיר.

והנה פרשה זו התרחשה רק אחר מתן תורה כדי להורות לנו שבפרשה זו תלויים גופי התורה שיש עניין של מהות שצריך שיקדם לכל דבר ועניין. ויש עניין של מעלות טובות שהם יכולות לבוא רק אחר המהות וביותר בענייני חינוך ולימוד תורה.

המחנך צריך להיות בעל 'מהות' של מחנך!! מהותו של מחנך אמיתי היא אדם כזה שהוא מומחה להכיר את נפש התלמיד לפני ולפנים, והא משותף עמם ברגשותיהם, לחוש בצערם בעגמת נפשם ובהתחבטויות רוחם גם כאשר הם מוסתרים מעין כל רואה, אדם היודע כיצד לפתוח את לב תלמידיו לאהבת וליראת ה' בשמחה ובטוב לבב, אדם שיכול לתת לתלמידיו את ההרגש שהוא אוהבם ומבקש טובתם כל הימים כולם, כמו כן צריך המלמד להיות במהותו אדם כזה שמטבע ברייתו הוא יודע להאיר את החומר הנלמד וללמדו בהתלהבות, אדם כזה שאהבתו לתלמידיו ניכרת לכל בכל עת מצוא, זה המלמד המהותי שראוי ללמד לדורות הבאים, שהרי לימוד התורה צריך להיעשות באופן שימשוך את בלב ואת העין ובמיוחד שבחוף ענייני החולין מושכים את העין ואת הלב והכל נוצץ ומואר באורות חדשים ויקרים...

ובוודאי שצריך להוסיף אחרי זה שיהא עם יראת שמים ומרוצה לקהל ומבין בפדגוגיה אבל קודם לכל הוא צריך להיות האדם שבמהותו הוא מחנך ומלמד!! כי יכול להיות אדם שהוא תלמיד חכם עצום ובעל ידע ואעפ"כ אינו מתאים ולא יכול ללמד לתלמידים. ואמנם היום יש מעלות נרכשות וכל אדם יכול ללמוד איך להתחבב על תלמידיו וכיצד לחבב את החומר הנלמד עליהם, אבל בכל זאת יש חילוק עצום בין מחנך שהוא מהותו כך, לבין מי שרכש את מעלת המחנך והמלמד. ומי שמכיר את עצמו ויודע שאין לו במהותו את נפש המחנך ואעפ"כ הוא מתעסק בעבודת החינוך, עליו לדעת שהוא עלול ח'ו להפיל חללים רבים, כי המתעטף בטליתו של מחנך יכול להרוס ולהשחית את נפש הילד יותר מכל מחבל ומשחית אחר!!!

וכך גם אבות שאינם זוכים במהות המחנך, אבל הם חייבים במצוות החינוך עליהם להתייעץ על כל דבר ועניין ועל כל פרט עם האדם שבמהותו הוא מחנך!! כמו שבענייני רפואה שבזה לא ימצא אב שיאמר שהוא עצמו רוצה לרפאות את בנו בכוחות עצמו, או לנתח את בנו לבד אלא ישאיר את הדבר ביד הרופאים המומחים במלאכתם, ורק בענייני חינוך חושב האב שהוא יודע ומבין בכל דבר ועניין ואינו נפנה לשאול את המומחים במלאכתם. יהי רצון שנחפש ונמצא את אותם אנשי חיל שיוכלו לחנך את הדורות הבאים ונזכה לראות דורות ישרים מבורכים!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת יתרו

"וישמע יתרו כהן מדין חתן משה" "ויספר משה לחתנו".

ברש"י וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. יתרו - ע"ש שייתר פרשה אחת בתורה "ואתה תחזה". יתרו - לכשנתגייר וקיים המצוות הוסיפו לו אות אחת על שמו.

שואל האלשיך הקדוש איך קראו הכתוב יתרו קודם שנתגייר בשם המיוחד לו אשר קנאו רק אחרי שזכה בכל השלמות בגירותו והלא בשעה ששמע עדיין לא היה 'יתרו' ועוד, אם כבר קרא לו יתרו מדוע מזכיר לגנאי שהוא כהן מדיין שזה כומר לע"ז?

מסביר האלשיך, שהתורה באה ללמדנו שהדרך הישרה לזכות אל השלמות – שמיעת האוזן!!! ע"י השמיעה, שהאדם נותן לב לשמוע את דברי ה' ע"י מחנכו ורבניו, עולה במעלות האושר קו לקו, כנא' "שמעו ותחי נפשכם" וזהו שאמר 'וישמע יתרו' – כי על ידי ששמע ושת ליבו אל מעשי ה', זכה להתקרב אל ה' והגיע לשלמות עד שנקרא יתרו.

כל יושבי תבל שמעו כנאמר "שמעו עמים ירגזון" ואיפה הם, מדוע לא נטשו את אלוהיהם והתגיירו? ורק הוא, יתרו על אף היותו כומר לע"ז נטש הכל. וכל כך למה? מפני ש'וישמע' שמיעה טובה הייתה לו. כולם שומעים, אך יש שומע ואינו מקבל, אוזניו אטומות באוטם בלתי חדיר. ויש שומע ומקבל ושם הדברים על ליבו ושומע באוזני ליבו.

לכן נראה בפרשה הבאה פר' משפטים, שדווקא את האוזן רוצעים כמו שמסבירה הגמרא בקידושין כ"ב ר' יוחנן בן זכאי היה דורש, מה נשתנה אוזן מכל אברים שבגוף? אמר הקב"ה, אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני" עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע'. שואל ר' יעקב ניימן זצ"ל וכי האוזן חטאה בכך, הלא הרגלים הם המה אשר הלכו לגנוב והידיים הם שגנבו? ובאר, מכאן ההוכחה שהטענה היא על האוזן שלא שמעה טוב את מאמר ה' "לא תגנוב" כי אילו הייתה האוזן שומעת כדבעי, אברי הגוף לא היו משתפים פעולה במלאכת הגניבה, הכל תלוי בשמיעה!! כמו שאומר הרמח"ל: "אילו ידיעת ה' הייתה רחבה בדעתנו – לא היינו חוטאים. תביעה כלפי האוזן ששמעה מן השפה ולחוץ".

למדנו מכאן יסוד גדול לתלמידים שלא יאטמו את אזנם בתאוות, ברצונות ומידות רעות למען תשמע אוזן את דבר ה' ותקלוט אל תוכה את הדברים - קבלה של ממש.

אך על המשך הפסוק "ויספר משה לחתנו" שואל ר' יעקב ניימן, מורו ורבו של אבי ז"ל, מה נשאר לו למשה לספר ליתרו אחרי שכבר שמע את כל זה מקודם? ועוד שואל למה רק אחרי ששמע ממשה, אמר "ברוך ה' אשר הציל אתכם" ולא ברך מיד כשהיה עוד במדיין, הרי גם שם שמע הכל ומה התווסף לו עכשיו?

אלא מסביר ר' יעקב ניימן זצ"ל שהשאלה היא ממי שומעים כי אינו דומה השומע מפי הרב לשומע מפי תלמיד – תלוי מי המשמיע, כשיתרו שמע מאנשים פשוטים זה לא עשה עליו רושם כל כך עד כדי אמירת ברוך ה' אבל כששמע על כל הניסים מפי קדשו של משה רבנו, נתרשם כל כך עד שאמר ברוך ה'.

מזה רואים כמה צריכים לדקדק ולחפש מחנך טוב עבור התלמידים שיהיה ירא שמיים. במידה שיש למחנך יותר יר"ש, הוא משפיע יותר על התלמידים כי ככל שלמחנך יש יותר אמונה, למשל ביציאת מצרים, הוא מכניס בליבות התלמידים אמונה ביציאת מצרים. אבל אם חסרה לו שלהבת ואש קודש באמונתו והתלמיד לא רואה מרבו "שכל עצמותיו תאמרנה", אז לא משפיעים על התלמיד עיקרי יציאת מצרים שהן יסוד אמונתו. לכן אמרו חז"ל 'אם הרב דומה למלאך ה' תורה יבקשו מפיו', כי הכל תלוי ברב שמלמד תורה.

כמה נאה לסיים בשבת קבלת התורה עם המשפט המפורסם של אבי ז"ל. שמי שהכירו ידע שתמיד היתה באמתחתו גמרא והיה אומר 'מי שהיה תלמיד של ר' יעקב ניימן זצ"ל, לא מסוגל שלא לאהוב דף גמרא'.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com